

Салиук-Кравченко Олександр Олексійович,

кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного адміністрування, докторант Міжрегіональної Академії управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: saliuk.kravchenko@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8404-1138>

Saliuk-Kravchenko Oleksandr Oleksiiovych,

PhD in Economics, Associate Professor at the Department of Public Administration, Doctoral Student of the Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., e-mail: saliuk.kravchenko@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8404-1138>

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕФОРМУВАННЯМ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Анотація. Сучасні виклики, які наразі проходить об'єднана енергетична система України, та як на зазначене реагують своїми діями механізми публічного управління у паливно-енергетичному комплексі держави в недалекому майбутньому будуть вивчатися всією науково-енергетичною спільнотою світу. Саме випробування та тяжкі наслідки, через військові дії, для енергетичної системи держави стануть життєво необхідним кроком до реформування майбутнього післявоєнного паливно-енергетичного комплексу України.

Вивчення еволюції механізмів публічного управління паливно-енергетичним комплексом України в процесах реформування, трансформації та модернізації у різних адаптивних умовах історичного розвитку з врахуванням унікальності системи управління галузі, в контексті майбутнього сталого розвитку енергетичної галузі в форматі ініціювання та розроблення новітніх нормативно-правових актів направлених на впровадження комплексу дій в систему розвитку енергетики держави в цілому є основною метою відповідного дослідження.

Методологія. Проілюстровано ключові показники та історико-трансформаційні процеси в становленні та еволюції основних галузей (промисловостей) паливно-енергетичного комплексу України, таких як: вугільно-промислова галузь, нафтова промисловість, електроенергетична галузь, сфера відновлювальної енергетики та ядерна галузь. Досліджено ключові механізми публічного управління об'єднаної енергетичної системи України в час історичного становлення системи та проведено вивчення функціонування сучасного центрального механізму управління системою. Додатково вивчено вплив різних чинників на механізми публічного управління реформування паливно-енергетичного комплексу України.

Наукова новизна відповідного дослідження полягає у запропонуванні єдиного механізму публічного управління паливно-енергетичним комплексом України, в умовах функціонування у кризових ситуаціях, за результатом різнопланових методів дослідження, направлено на виведення об'єднаної енергетичної системи держави на постійно збалансований режим роботи з одночасним забезпеченням динамічного механізму енергетичної безпеки України.

Висновки. За результатами дослідження припущено, що післявоєнна енергетична система України буде мати потребу у реформуванні та трансформації окремих застарілих енергетичних

галузей, та, в разі необхідності, повного заміщення на новітньо-технологічні енергетичні галузі, з метою зміцнення системи єдиного енергетичного балансу держави.

Ключові слова: публічне управління, механізми державного управління, державна політика, реформування, модернізація, трансформація, паливно-енергетичний комплекс.

PUBLIC ADMINISTRATION MECHANISMS FOR REFORMING FUEL AND ENERGY COMPLEX OF UKRAINE

Abstract. In the near future, the entire scientific and energy community around the world will study the challenges currently faced by the united energy system of Ukraine and the way the public administration mechanisms in the state's fuel and energy complex respond to them. The consequences and implication of military actions for the state's energy system will become a vital step towards reforming the future post-war fuel and energy complex of Ukraine.

The main purpose of the research is studying the evolution of mechanisms of public administration in the fuel and energy complex of Ukraine, primarily in the processes of reformation, transformation and modernization in different adaptive conditions of historical development, taking into account the unique management system of this industry, in the context of future sustainable development of the energy sector in the form of initiating and developing modern regulatory acts aimed at implementing a set of actions in the system of energy development of the state as a whole.

Methodology. The research illustrates key indicators and historical and transformational processes in the establishment and evolution of the main industries (branches) of the fuel and energy complex of Ukraine, such as: coal mining, oil and electricity industries, renewable energy and nuclear industry. The key mechanisms of public administration of the unified energy system of Ukraine during the historical formation of the system are studied, as well as the functioning of the modern central mechanism of system management. Additionally, the impact of various factors on the mechanisms of public administration for reforming the fuel and energy complex of Ukraine is examined.

The scientific innovation of the research is to propose a unified mechanism for public administration of the fuel and energy complex of Ukraine, that will function in the crisis situations, based on various research methods aimed at bringing the unified energy system of the state to a constantly balanced operation mode while ensuring a dynamic mechanism for energy security of Ukraine.

Conclusions. The results of the study suggest that post-war energy system of Ukraine will need to reform and transform certain outdated energy industries and, if need be, completely replace them with new technology energy branches in order to strengthen the system of the state's unified energy balance.

Key words: public administration, mechanisms of public administration, state policy, reformation, modernization, transformation, fuel and energy complex.

Постановка проблеми. Реформування паливно-енергетичного комплексу України об'єднує та включає в себе значну низку різноманітних факторів та своїх особливостей, які включають галузеві специфікації комплексу, історичні етапи формування галузі, різні макрота мікроекономічні моделі ситуаційного впливу на комплекс, різноманітні державні механізми управління в історичному контексті, і звичайно, вплив державної політики на формування стратегій розвитку енергетики в цілому. Вивчення трансформаційних процесів в становленні паливно-енергетичного комплексу є актуальним та багатогранним питанням для публічного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти дослідження реформування паливно-енергетичного комплексу

України через механізми публічного управління та освітлення проблематики з точки зору державного управління в цілому представлені в працях О. Єрмоленко, Н. Караєва, О. Кушлик, М. Петрина, А. Полянська, І. Семенець-Орлова, Д. Стеченко, О. Суходоля, Л. Тараєвська, Ю. Ульянченко та інші.

Як було зазначено авторами А. Завербним, М. Кісь та Ю. Білоус, реформування українського енергетичного сектору є і залишатиметься ключовим чинником для зростання, гармонійного розвитку економіки країни. Україна виступає стратегічним гравцем у сфері транзиту енергії, є одним із найбільших виробників вуглеводнів у регіоні. Тому важливим аспектом енергетичної політики України повинно виступати реформування енергетичного сектору шляхом використання передового світового (в тому

числі європейського) досвіду шляхом адаптування його до вітчизняних умов (Завербний, Кісь, Білоус, 2023).

З точки зору правого забезпечення реформування енергетичної системи держави М. Кузьміна зазначає, що особливу увагу у новому законодавстві слід звернути на вирішення таких питань: гарантування незалежності та визначення повноважень Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг; створення незалежних структур для передачі та розподілу електроенергії (розмежування видів діяльності, розукрупнення вертикально інтегрованих компаній); визначення правового режиму діяльності невеликих виробників, що одночасно є і споживачами, які не зможуть повноцінно покрити витрати на приєднання до мережі і потребуватимуть спеціального державного стимулювання; запровадження інституту енергетичного омбудсмена (Кузьміна, 2016). Також ідею формувати енергетичну політику України із врахуванням основоположних ідей правового регулювання енергетичних відносин в ЄС задля досягнення кінцевої мети – створення вискоєфективного енергетичного ринку було освітлено науковцями Т. Швидка та А. Лозова (Швидка, Лозова, 2022).

Щодо ринкового регулювання підприємств енергетичної галузі, яке можливо досліджувати як однієї з складових у процесі реформування енергетичної галузі, доволі цікавий висновок у своїх дослідженнях робить Ю. Ульянченко, відтак науковець вбачає функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу винятково в ринковому середовищі не відповідає їх ролі у забезпеченні розвитку суспільства, національним інтересам держави, її економічної безпеки. Основною перешкодою для широкого і безконтрольного застосування ринкового механізму в діяльності підприємств паливно-енергетичного комплексу є стратегічне спрямування комплексу та його окремих галузей. На сьогодні паливно-енергетичний комплекс України забезпечує вирішення соціально-економічних завдань держави, підтримання національної безпеки країни, а також багато у чому дає змогу вирішувати стратегічні завдання. Тому неможливо аналізувати лише ринкові механізми регулювання цієї сфери, а необхідно застосовувати розгорнутий комплекс заходів щодо державного регулювання поточної діяльності та перспективних напрямів розвитку підприємств і галузей вітчизняного паливно-енергетичного комплексу (Ульянченко, 2020).

Автори І. Вакуленко, С. Колосок, С. Прийменко та Ю. Матвєєва вбачають реформування паливно-енергетичного комплексу України в потребі виконання певних умов, спрямованих на формування сприятливого інвестиційного середовища для реалізації інноваційних проєктів в умовах трансформації енергетичного ринку на основі використання «розумних» енергетичних мереж із забезпеченням реалізації принципу розподіленої енергогенерації та максимально широкого використання альтернативних джерел енергії. Важливе значення у даному процесі належить послідовній енергетичній політиці та довгостроковим механізмам підтримки учасників ринку. Коливання стратегічного курсу розвитку енергетики справляють значний негативний ефект на перспективи галузі (Вакуленко, Колосок, Прийменко, Матвєєва, 2019).

Також актуальність застосування інноваційно-технологічних підходів в реформуванні паливно-енергетичного комплексу держави підкреслено у дослідженні Ю. Матвєєвої та Р. Котюк, відтак зазначено, що розумні технології, такі як цифрові технології виробництва та автоматизовані робочі машини, можуть бути важливою частиною вирішенні поточних екологічних проблем та питань, пов'язаних із зміною клімату. Саме тому, вивчення особливостей проведення енергетичних реформ із застосуванням саме «розумних» технологій на сьогодні залишається актуальним питанням (Матвєєва, Котюк, 2019). В додаток, у своїх дослідженнях О. Собко та С. Смерека в призмі дослідження зеленої енергетики визначають, що удосконалення енергозбереження можна досягти шляхом новелізації нормативно-правового забезпечення, яке має комплексний вплив, що проявляється на макро- та мікрорівнях економічних систем (Собко, Смерека, 2021).

Цікаве дослідження в порівняльному контексті розвитку енергетичних систем держави, яке по своєму змісту близьке для України в недалекому майбутньому стратегічному розвитку в єдиній енергетичній системі країн ЄС, проілюстроване науковцями Д. Паламарчук та Н. Паламарчук, які констатують, що енергетична політика Польщі враховує сучасні тенденції розвитку та відповідає національним інтересам країни. В цілому слід відмітити, що вона зорієнтована на задоволення основних енергетичних потреб країни, враховує ситуацію на ринку праці та структурні зміни національної економіки. Основними складовими енергетичної політики Польщі на сучасному етапі світового розвитку є: розвиток альтернативної та

атомної енергетики, зростання енергоефективності, розвиток відновлюваних джерел енергії, скорочення використання вугілля, технологічна модернізація енергетичної сфери, диверсифікація джерел та напрямів енергопостачання – все це має дати кінцевий результат у вигляді поліпшення якості повітря та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. На регіональному рівні передбачено енергетичний розвиток з врахуванням потреб регіонів, а також особливі умови для маржинальних регіонів. Фінансування реалізації енергетичної політики Польщі передбачає поєднання національних інвестиційних ресурсів та ресурсів ЄС (Паламарчук, Паламарчук, 2021).

Якщо до питання реформування енергетичного сектору підійти глобально, з точки зору формування кінцевого продукту у формі адаптивної моделі енергетичної безпеки держави в контексті забезпечення безпеки паливно-енергетичного комплексу України як ключовим елементом національної безпекової стратегії, доволі влучним буде твердження висловлене науковцями І. Семенець-Орловою, І. Сервецьким та І. Куташевим, що гібридна війна на території України як класичний прояв російської стратегії військово-силового рішення міждержавних відносин вимагає радикального перегляду теоретичних засад національної і міжнародної безпеки та функціонально-організаційних підходів до розв'язання сучасних безпекових проблем. Тому одним з пріоритетних завдань державної влади є комплексна реалізація Стратегії національної безпеки України за умов зростання асиметричних загроз і конфліктогенних чинників (Семенець-Орлова, Сервецький, Куташев, 2021).

Що стосується дослідження проблематики післявоєнного реформування паливно-енергетичного комплексу України є актуальне узгодження необхідності зазначеного в пляді складової національної безпеки держави, відтак Буряченко А., Славкова А. визначають, що у контексті повоєнного відновлення України досягнення Цілей Сталого Розвитку, зокрема шляхом реформування енергетичного сектору, який вже наочно продемонстрував свою важливість для забезпечення національної безпеки, стане ключовим маркером готовності країни доєднатись до Європейського простору (Буряченко, Славкова, 2023).

Метою статті є дослідження еволюції механізмів публічного управління паливно-енергетичного комплексу України в процесах реформування, трансформації та модернізації в різних

умовах його історичного становлення з метою освітлення унікальності управління галузі, в контексті підготовки підґрунтя для сталого розвитку енергетичної галузі у формі ініціювання та розроблення новітніх правових актів направлених на впровадження динамічного розвитку енергетики держави в цілому.

Методи дослідження. Міждисциплінарність дослідження була зумовлена самою темою наукового вивчення механізмів публічного управління в енергетичній галузі. Основними методами дослідження стали: аналіз, синтез, абстрактно-логічний, порівняльний, історико-правовий та системно-структурний методи. Відтак, питання реформування паливно-енергетичного комплексу через призму механізмів публічного управління було розкрито на різних рівнях і етапах функціонування та було надано нариси впливу різнопланових чинників на формування зазначеного комплексу.

Виклад матеріалу. Складність та водночас унікальність механізму публічного управління енергетичною системою України полягає в його різноманітності функцій управління та галузевих особливостей кожного виду паливно-енергетичного комплексу.

Значного впливу на механізм управління привносить базис незалежного корпоративного управління через нормативно-правовий інструмент впровадження корпоративної форми управління господарськими товариствами та групами енергетичного комплексу, який надає можливість функціонування енергетичних гравців на внутрішньодержавному та міжнародних економічних ринкових біржах та платформах. Зазначені корпоративні процеси є запобіжником у недопущенні втручання в господарську діяльність товариств та виключають можливість ручного управління з боку держави.

Історико-трансформаційні процеси в становленні та еволюції енергетичної системи сучасної України відігравали значну роль у формуванні матеріально-логістичної основи паливно-енергетичного комплексу, які вплинули на появу основних генеруючих потужностей держави, розроблення основ видобувної складової енергетики та створенні розгалужених систем передачі та доставці енергії. Зазначені процеси були безпосередньо пов'язані з появою та формуванням державного механізму управління, одного з найбільших в країнах ЄС, паливно-енергетичного комплексу держави.

На початок дослідження сконцентруємо увагу, що паливно-енергетичний комплекс України був сформований протягом значного

часу та на кожному своєму новому етапі мав свій початковий базис попереднього етапу розвитку, як безперервний процес еволюціонування енергетичної системи держави. Зазначене пов'язано в своїй природі з системою енергетичного балансу держави, яка є безперервною та в ідеальному стані перебуває у рівновазі між генерацією та споживанням енергії.

З нормативно-правового розуміння поняття енергетичний баланс зустрічається в законопроекті «Про енергетичний баланс України» та розуміється, як система показників, яка відображає кількісну рівність між прибутком і витратою енергії та характеризує структуру виробництва і використання енергії в економіці, співвідношення між потребою в паливі у межах відповідної територіальної чи виробничої одиниці (країни, області, галузі, підприємства тощо) та його використанням за певний період часу (Про енергетичний баланс України, 2011).

Вбачається за можливе дослідити основні точкові нариси історичного зародження енергетичних галузей та надати узагальнюючі характеристики основним енергетичним сферам паливно-енергетичного комплексу держави в межах історичного державотворення в територіальних межах сучасної України.

Додатково є необхідність зазначити, що в дослідженні основну увагу буде приділено новітній історії становлення енергетичної системи України, а інші не менш важливі періоди потребують окремого детального вивчення, в контексті механізмів публічного управління. Натомість відокремимо поворотні та ключові етапи формування енергетичних галузей та паливно-енергетичного комплексу України в цілому.

Основними початковими етапами (подіями) та натуральними показниками для основних енергетичних галузей (промисловостей) паливно-енергетичного комплексу України є (досліджено у розрізі галузей, сфер):

Вугільно-промислова галузь, яка є однією з найстаріших сфер енергетики України. У XVIII столітті була тісно пов'язана з Промисловою революцією та відіграла ключову роль у видобутку палива у формі вугілля як головного рушія індустріального суспільства.

Однією з початкових дат для початку промислу слугує 1723 рік, в цей період було розпочато видобуток вугілля в околицях міста Бахмут Донецької області (Гайко, Білецький, 2022).

Галузь забезпечувала виробництво ТЕС електроенергії 70 % на момент отримання Україною незалежності та 45 % у 2013 році.

Окремо виділимо поворотний 2014 рік, коли галузь тимчасово втратила більшу свою частину вугільних басейнів Донбасу і 85 шахт різних видів власності, через окупацію після початку гібридної війни проти України у 2014 році. З початком відкритої військової агресії у 2022 році росією, вугільна галузь втрачає через військове знищення та окупацію виробничі, збагачувальні, шахтобудівельні, машинобудівельні вугільні потужності та науково-дослідницькі та проектні установи.

Нафтова промисловість також є однією з найстаріших енергетичних ключових сфер енергетики України. Можливо припустити, що саме українська нафта та газ стала рушійною у формуванні світового тренду індустріалізації нафтогазової та нафтогазопереробної галузей енергетики.

Відтак перша згадка про організований видобуток нафти згадується в 1617 роки на Прикарпатті. Поворотним для нафтогазової галузі став 1853 рік з моменту винайдення технології дистиляції та хімічного очищення сирової нафти у місті Львові (Гайко, Білецький, 2022).

Щодо статистичних показників, то видобуток газу в 1991 році складав 24,4 млрд м³, а в 2013 році склав 21,4 млрд м³ та 20,2 млрд м³ в 2020 році; що стосується нафти, показники наступні: в 2011 році 2,4 млн т., в 2013 році 2,2 млн т., а в 2020 році 1,7 млн т. (Державна служба статистики України).

Нафтова промисловість не є винятковою у різних видах втрат від гібридних дій росії в 2014 році та також зазнала колосальних збитків. Відтак, більшою мірою тимчасово окупованими є Причорноморсько-Кримська та Дніпровсько-Донецька нафтогазові області, що з початком повномасштабного вторгнення у 2022 році тільки посилилось.

Галузь втратила в 2022 році 50 % внутрішнього попиту на нафту та газ через знищення вітчизняної промисловості, особливо хімічної та металургійної.

Електроенергетична галузь інтенсивно починає розвиватися у промислових масштабах у 80 роках XIX сторіччя з побудови перших електричних станцій загального користування в містах Києві, Одесі, Львові, Дніпрі (того часу Єкатеринослав) та Костянтинівці (сучасної Донецької області) і в більшій своїй частині коштом закордонних акціонерних товариств. Станом на 1913 рік виробнича потужність України складала 543 млн кВт-год електроенергії (Енергетика України. Сьогодення та майбутнє, 2017).

Свій кульмінаційний ріст енергетична галузь України розпочинає як комплекс, який об'єднує інші енергетичні галузі держави, з 1962 року зі створення адміністративного енергетичного центру в особі Міністерства енергетики та електрифікації України.

Втрати від дій росії починаючи з 2014 року енергетична галузь несе щоденно, але найбільших втрат почала зазнавати з 2022 року, коли Україна переживала свій перший в історії «блекаут», що має значення надзвичайної аварійної ситуації в енергетичній об'єднаній системі держави через значні пошкодження обладнання, що проявляється в масовому відключенні споживачів електроенергії та введенні обмежувальних заходів енергетичного характеру в межах однієї країни.

Якщо звернутися до показників виробництва електроенергії за ключові періоди незалежності, вони матимуть наступні дані в 1991 році 279 млрд кВт-год, в 2013 році 194 млрд кВт-год, а в 2021 році – 156 млрд кВт-год (Міністерство енергетики України). Що стосується показників 2022-2023 років вони мали значні коливальні негативної тенденції, які буде можливо дослідити у післявоєнний період.

Ядерна галузь бере свій початок з 1932 року від моменту першого в Україні експерименту по розщепленню ядра атома літію в місті Харкові. В промисловому масштабі 1977 рік став революційним для атомної галузі України, було ведено в експлуатацію реактор потужністю 1000 МВт-год на Чорнобильській АЕС. Чорним роком для ядерної енергетики України та для світу в цілому став 1986 рік після техногенної аварії в місті Прип'ять на Чорнобильській АЕС.

Вплив військової агресії росії в 2022 році найбільше ядерна промисловість відчула з захопленням Чорнобильської та Запорізької АЕС. Особливо з останньою АЕС, яка є найбільшою атомною станцією Європи та є тимчасово окупована з 2022 року і використовується у якості об'єкта в актах проведення державного енергетичного тероризму та шантажу світової спільноти країною агресором.

Що стосується статистичних даних генерації ядерною промисловістю електричної енергії в об'єднаній енергетичній системі України вона складала в 1991 році 27,1 %, а в 2020 році 54,9 % що відповідало показникам 90 млрд кВт-год (Державна служба статистики України).

Наразі це ключова енергетична галузь генерація електроенергії за об'ємом виробництва енергії у співвідношенні до інших галузей енергетики.

Сфера відновлювальної енергетики є наймолодшою галуззю енергетики України, але в той же час однією з найперспективнішою, в контексті технологічного розвитку новітнього генеруючого виробництва.

Ключовою подією для галузі слугувало прийняття Закону України «Про альтернативні джерела енергії» (Про альтернативні джерела енергії, 2003) в 2003 році, який надав нормативного урегулювання питання виробництва альтернативних джерел енергії у паливно-енергетичному комплексі.

У 2009 році в Україні був введений спеціальний тариф, який отримав назву «зелений» тариф, яким передбачалося встановлення ринкової премії за продаж електричної енергії, згенерованої виробниками альтернативних джерел енергії. Введення зазначеного стимулюючого ринкового механізму надало потужний поштовх до швидкого розширення кількості учасників виробників зеленої енергетики.

Членство в Європейському енергетичному співтоваристві у 2011 році України стало черговим еволюційним кроком для зеленої енергетики держави (ECSEE). Зобов'язання України, у вигляді 11% виробленої відновлювальної електричної енергії від загального об'єму виробництва всіх видів генерації до 2020 року, прийняті при вступі в зазначене співтовариство, дали значний поштовх до розвитку галузі.

Статистичні показники виробництва електричної енергії за результатами 2021 року, продемонстрували, що сфера відновлювальної енергетики складала 8 % в об'єднаній енергетичній системі України, що становило 12,52 млн МВт-год. До прикладу показники 2018 року були доволі низькими та мали наступні значення: 2,63 млн МВт-год, що становило 1,65% в загальній генерації (Міністерство енергетики України). Можна стверджувати, що зелена енергетика в порівнянні з 2018 роком до 2021 року мала значні динамічні прогресивні показники росту, що складало збільшення виробничої потужності в чотирикратному співвідношенні.

Агресивні дії росії, починаючи з 2014 року, мали значний вплив на втрату чи значне пошкодження виробничих потужностей відновлювальної сфери енергетики. Відтак тимчасова окупація АР Крим призвела до втрати через окупацію 3-х сонячних електростанцій в селах Перове, Митяєве та Охотникове загальною потужністю 219,71 МВт-год та об'єктів вітряної генерації загальною виробничою потужністю 68,2 МВт-год.

Після початку повномасштабного вторгнення росією в 2022 році, збитки, задіяні зеленої енергетиці, почали збільшуватися в домінуючій прогресії. До прикладу, в Херсонській та Запорізькій областях залишаються в окупації вітропарк «Віндкрафт Україна», виробнича потужність якого складає 335 МВт-год, та Орловська, Приморська Ботієвська та Тилігульська вітряні електростанції загальною виробничою потужністю 614 МВт-год, та інші виробничі об'єкти відновлювальної енергетики. Разом з тим, відновлювальна енергетична сфера щоденно зазнає актив енергетичного тероризму зі сторони країни агресора, які порушують виробничий процес, приносять втрату трудових ресурсів підприємств та приносять фінансові збитки.

Підсумовуючи потенціал сфери відновлювальної енергетики, необхідно зазначити, що саме ця галузь має значний новітньо-технологічний потенціал у післявоєнній об'єднаній енергетичній системі України, як альтернатива до застарілих видів енергетичної генерації.

Для повного розуміння вивчення та розуміння основних показників у частках в загальній генерації електроенергії України по її видах виробництва (до масштабного військового вторгнення росією в 2022 році) за результатами 2021 року, були представлені наступним чином, з 156,576 мільярда кВт-год вироблених за рік: 55,1% склав АЕС; 29,3% ТЕС та ТЕЦ; 6,7 % ГЕС та ГАЕС та 8,9% інші види генерації (Міністерство енергетики України).

В загальному розумінні зазначеного дослідження, не можливо без уваги залишити вплив наслідків та постійних загроз, які принесло повномасштабне вторгнення російських окупаційних військ на територію України у 2022 році, що значним чином вплинуло на динамічні адаптації та переформатування до нових кризових викликів механізмів державного управління паливно-енергетичного комплексу України. Потрібно розуміти, що для енергетичної системи України енергетична війна з російською федерацією має свій початок з 2014 року, але з поглибленням енергетичних загроз в 2022 році у формі енергетичного тероризму на державному рівні зі сторони держави агресора.

Одночасно, поворотним кроком в сучасній еволюції розвитку вітчизняної енергетики держави стала синхронізація систем енергетичної системи континентальної Європи з об'єднаною енергетичною системою України в 2022 році. Зазначеному енергетичному прориву слугувала ціла низка нормативно-правових актів, розроблених та імплементованих Урядом України до

активів права Європейського Союзу (acquis ЄС) в енергетичній сфері, як результат членство України в організації Європейських енергосистем ENTSO-E (European Network of Transmission System Operators for Electricity).

Одним з інструментів імплементації національного законодавства до активів права Європейського Союзу (acquis ЄС) та водночас індикатором результативності проведеної нормативно-правової діяльності органів державної влади у різних сферах, в тому числі енергетичній, є селф-скрінинг, який дозволяє оцінити адаптацію законодавства та виявити прогалини у нормативних актах (Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації активів права Європейського Союзу (acquis ЄС), 19).

Після проведеного вище дослідження необхідно окреслити фактори (чинники) впливу на трансформаційні процеси формування паливно-енергетичного комплексу держави у вимірі механізмів публічного управління. Нариси дослідження враховують постулативні чинники впливу та можуть бути розширеними та деталізованими чи навпаки звуженими у своєму власному часовому періоді функціонування на внутрішні та зовнішні. Відтак основними факторами можуть бути (рис. 1):

1. внутрішні (які впливають на трансформацію паливно-енергетичний комплекс у внутрішніх межах держави):

– процеси (контрольовані), які були передбачені та прогнозовані, та пов'язані з політичними процесами, економічними процесами, плановими технічними заходами на великих об'єктах енергетичної генерації, річними бюджетними процесами та інші);

– процеси (неконтрольовані), що не були не спрогнозовані та пов'язані з політичними процесами, макро- та мікроекономічними коливаннями, коливаннями об'єму енергетичного споживання, техногенними ситуаціями, настанням форс-мажорних обставин національного рівня та інші).

2. зовнішні (вплив яких діє як прояв процесів міжнародного або світового значення):

– процеси загальносвітового або міжнародного (примусової дії), які впливають в будь-якому випадку без врахування права вибору чи врахування суверенітету держави (проявляють свій вплив через події науково-технічного прогресу, світових війн, природно-техногенного характеру, економічних криз міжнародного значення, кон'юнктура світового біржового ринку, різного виду світових революцій та інше);

– процеси міжнародного впливу (добровільної дії), що потребують згоди офіційних представників держави чи консолідованої позиції нації країни (можуть бути у формі входження на державному рівні в міжнародні союзи та організації, науково-технічна консолідація, об'єднання виробничо-технічних процесів, логістична між-державна взаємодія, державна прикордонна політика вільного перевезення між країнами, зони вільної торгівлі та інше).

Відтак, на підставі вищезазначених досліджень, можливо виділити на прикладі одного з ключових механізмів публічного управління, в цілях науково-довідкового вивчення, на прикладі органу державної влади, який відігравав свого часу провідну роль у створенні об'єднаної енергетичної системи України в період її становлення. Саме Міністерство енергетики та електрифікації України, яке було започатковано в 1962 році на базі об'єднаних підприємств

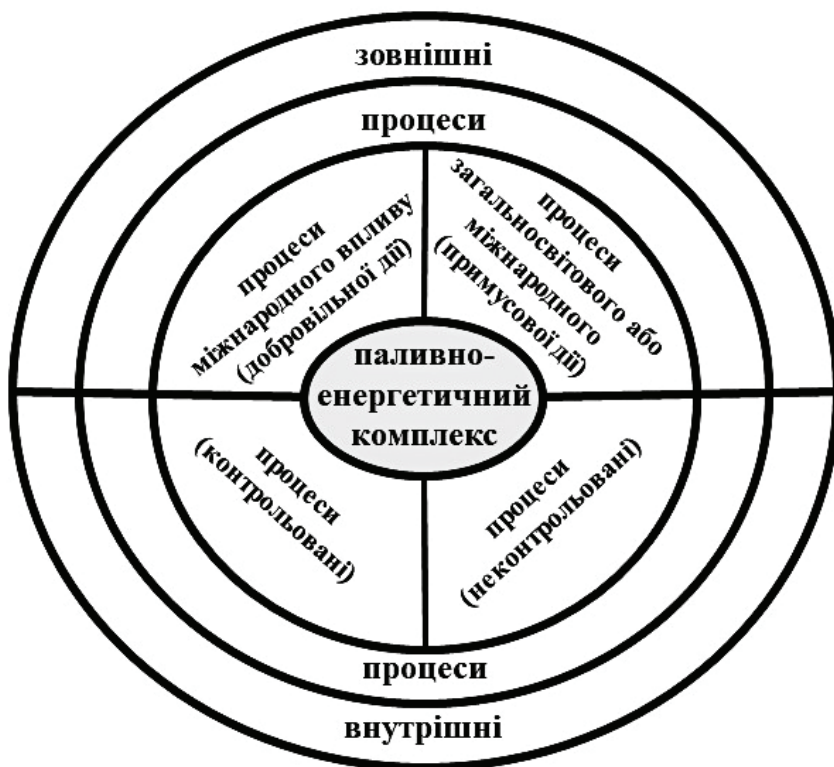

Рис. 1. Фактори (чинники) впливу на трансформаційні процеси формування паливно-енергетичного комплексу держави в контексті публічного управління

Розроблено автором

та організацій і Головенерго Уккранаргоспу (Енергетика України. Сьогодення та майбутнє, 2017).

Таким чином, ключовим вкладом в енергетичну історію України є створення об'єднаної енергетичної системи України, яка була створена через впровадження механізмів планового управління того часу, що були задіяні на розширення і нарощування технічних спроможностей енергетичної генерації та передавальних вузлів, електричних мереж, із залученням науково-технічної думки та проектної роботи в новому будівництві енергетичних об'єктів.

Доречним буде дослідження одного з ключових органів влади нашого часу, як механізму

здійснення публічного управління у сфері паливно-енергетичного комплексу держави, в умовах функціонування відкритої військової агресії, в особі Міністерства енергетики України, який пройшов власне становлення, як публічно-адміністративний орган енергетичної системи держави.

Міністерство було створено в результаті планомірного об'єднання та підпорядкування у своєму управлінні центральних органів виконавчої влади, таких як Державний департамент з питань електроенергетики України, Державний департамент з питань ядерної енергетики України та Державний департамент нафтової, газової та нафтопереробної промисловості

України у 1999 році (Міністерство енергетики України). Весь процес реформування Міністерства закінчився лише у 2019 році, після приєднання до центрального органу Міністерства енергетики та вугільної промисловості України.

Відповідний орган влади відіграв ключову роль у синхронізації енергетичної системи України з енергетичною системою континентальної Європи в 2022 році (European Network of Transmission System Operators for Electricity). Разом з тим, зазначений орган на початку повномасштабної військової агресії сам переформатувався в один з ключових, екстрених механізмів публічної влади, який реалізує державну політику в енергетиці воєнного часу, що підтверджується входженням керівника органу до складу Ради національної безпеки і оборони України.

Не складно допустити, що у післявоєнний час основні функціональні механізми Міністерства енергетики повинні доповнитися новими розширеними функціями направлених на аналіз та експертизу доречності відбудови енергетичних промисловостей паливно-енергетичного комплексу та побудови нових новітньо-технологічних енергетичних галузей у післявоєнній об'єднаній енергетичній системі Україна-ЄС. Додатковим необхідним доповненням механізму публічного управління Міністерства, і водночас першочерговим завданням, яке дасть початок трансформації паливно-енергетичного комплексу держави, стане прогнозування та ефективне впровадження оновленого енергетичного балансу України, це надасть можливість реалізувати політику енергетичної безпеки України, через впровадження системи механізмів публічного управління.

Висновки та напрями подальших досліджень. На підставі отриманих результатів дослідження можливо стверджувати, що в умовах функціонування в кризових ситуаціях, особливо в період дії воєнного часу, паливно-енергетичний комплекс України потребує єдиного централізованого механізму публічного управління, який регламентовано здійснює політику динамічного механізму енергетичної безпеки України, через механізми управління, координації та безперервного моніторингу збалансованого режиму роботи енергетичного балансу об'єднаної енергетичної системи держави, за умови дотримання національних та міжнародних вимог та домовленостей.

Післявоєнна відбудова енергетичної системи держави неодмінно повинна враховувати, доцільність відбудови застарілих видів енергетичної генерації, що зазнали повного чи знач-

ного руйнування внаслідок актів енергетичного тероризму країною агресором, та як такі, що є економічно недоцільними за результатами власної діяльності своїх виробничих потужностей, та прогнозувати повне заміщення на новітньо-технологічні енергетичні галузі. Зазначені процеси та вплив на них механізмів публічного управління неодмінно значним чином вплинуть на перебудову енергетичного балансу держави в прояві нової енергетичної стратегії України.

Наступні дослідження доцільно присвятити вивченню питання функціонування об'єднаної енергетичної системи України у синхронізації з енергетичною системою континентальної Європи у післявоєнний час відбудови та трансформації механізму публічного управління паливно-енергетичного комплексу держави як повноцінного члена організації Європейських енергосистем ENTSO-E.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: _____

1. Буряченко А., Славкова А. Реформування енергетичного сектору України для забезпечення сталого розвитку. *Modeling the development of the economic systems*, 2023. – 2023(4), С. 130–137. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-17> (дата звернення: 28.03.2024).
2. Вакуленко І. А., Колосок С. І., Прийменко С. А., Матвеева Ю. Т. Формування базису проведення енергетичних реформ із застосуванням «розумних» технологій. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*, 2019. № 3/С. 40–45.
3. Гайко Г. І., Білецький В.С. *Нарис історії гірництва в Україні* : монографія. Київ : ТОВ Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2022. 194 с.
4. Державна служба статистики України. *Офіційний сайт*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 19.03.2024).
5. Енергетика України. Сьогодення та майбутнє. *Історично-довідкова збірка*. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, Об'єднання енергетичних підприємств «Галузевий резервно-інвестиційний фонд розвитку енергетики». Київ : Українська конфедерація журналістів. 2017. 286 с.
6. Energy Community for South East Europe (ECSEE). *Official website*. URL: <https://www.energy-community.org/> (дата звернення: 20.03.2024).
7. European Network of Transmission System Operators for Electricity. *Official website*. URL: <https://www.entsoe.eu/> (дата звернення: 21.03.2024).
8. Завербний А. С., Кісь М. Я., Білоус Ю. Б. Проблеми і перспективи залучення зовнішніх інвестицій у проекти відновлювальної енергетики України у воєнний та післявоєнний періоди. *Економіка та суспільство.*, 2023. вип. 51 (Травень). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-10> (дата звернення: 25.03.2024).

9. Кузьміна М. М. Реформа ринку електроенергії як фундамент для розвитку відновлювальної енергетики. *Право та інновації: науково-практичний журнал.*, 2016. № 2 (14) С. 16–21.
10. Матвєєва Ю. Т., Котюк Р. В. Особливості проведення енергетичних реформ із застосуванням «розумних» технологій. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка».*, 2019. № 4 С. 101–107.
11. Міністерство енергетики України. *Офіційний сайт*. URL: <https://mef.gov.ua/> (дата звернення: 19.03.2024).
12. Паламарчук Д. М., Паламарчук Н.О. Енергетична політика Польщі до 2040 р.: основи, цілі та ключові елементи. *Економіка та суспільство*, 2021. – вип. 28 (Червень). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-32> (дата звернення: 28.03.2024).
13. Про альтернативні джерела енергії. *Закон України* від 20.02.2003 № 555-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text> (дата звернення: 20.03.2024).
14. Про енергетичний баланс України. *Проект Закону України* від 06.12.2011 № 9538. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/jf7cy00a?an=3> (дата звернення: 29.03.2024).
15. Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС). *Постанова Кабінету Міністрів України* від 28.02.2023 № 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.03.2024).
16. Семенець-Орлова І., Сервецький І., Куташев І. Особливості організаційного механізму державного управління у сфері забезпечення національної безпеки. *Право та державне управління*, 2021. № 2. С. 270–280.
17. Собко О. М., Смерека С. Б. Особливості нормативно-правового забезпечення сфери енергозбереження України. *Інноваційна економіка: Науково-виробничий журнал.*, 2021. № 1-2 (86) С. 34–38.
18. Ульяновченко Ю. О. Основні складові механізму державного регулювання сталого розвитку паливно-енергетичного комплексу України // *Демократичне врядування: науковий вісник*. Вип. 2(26) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Липенцева. Львів: ЛПІДУ НАДУ, 2020. URL: www.dv.lvivacademy.com. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.26.2020.228516>) (дата звернення: 19.03.2024).
19. Chorna O., Semenets-Orlova I., Shyshliuk V., Pugachov M., & Pugacho V. Anti-Crisis Regulation of Enterprises Through Digital Management. *Journal of Law and Sustainable Development*, 2023, 11(3), e816–e816.
20. Швидка Т., Лозова А. Державне регулювання ринку електричної енергії: зарубіжний досвід та перспективи модернізації вітчизняного законодавства. *Науковий вісник Ужгородського наці-*

онального університету. Серія: Право., 2022. – Том 1 № 72 (2022). С. 197–202.

REFERENCES:

1. Buriachenko, A., Slavkova, A. (2023). Reformuvannya enerhetychnoho sektoru Ukrainy dlia zabezpechennia staloho rozvytku [Reforming the energy sector of Ukraine to ensure sustainable development]. *Modeling the development of the economic systems*, 2023(4), С. 130–137. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-17> (Accessed 28 March 2024).
2. Vakulenko, I., Kolosok, S., Pryimenko, S., Matvieieva, Y. (2019). Formuvannya bazysu provedennia enerhetychnykh reform iz zastosuvanniam «rozumnykh» tekhnolohii [Formation basis of energy reform with «smart» technologies]. *Visnyk Sumskoho derzhavnogo universytetu. Seriiia «Ekonomika»*, № 3' S. 40–45.
3. Haiko, H. I., Biletskyi, V. S. (2022). Narys istorii hirnyctva v Ukraini : *monohrafiia*. [Essay on the history of mining in Ukraine] Kyiv: TOV Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia». – 194 s.
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine] *Official website*. URL <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 19 March 2024).
5. Enerhetyka Ukrainy. Sohoddennia ta maibutnie. [Energy of Ukraine. Present and future] *Istorychno-dovidkova zbirka*. Ministerstvo enerhetyky ta vuhilnoi promyslovosti Ukrainy, Obiednannia enerhetychnykh pidpriemstv «Haluzevyi rezervno-investytsiinyi fond rozvytku enerhetyky». Kyiv : Ukrainka konfederatsiia zhurnalistiv. 2017. 286 s.
6. Energy Community for South East Europe (ECSEE). *Official website*. [Energy Community for South East Europe (ECSEE). *Official website*]. URL: <https://www.energy-community.org/> (Accessed 20 March 2024).
7. European Network of Transmission System Operators for Electricity. *Official website*. [European Network of Transmission System Operators for Electricity. *Official website*]. URL: <https://www.entsoe.eu/> (Accessed 21 March 2024).
8. Zaverbnyj, A. S., Kis, M. Y., Bilous, Y. B. (2023). Problemy i perspektyvy zaluchennia zovnishnykh investytsii u proekty vidnovliualnoi enerhetyky Ukrainy u voiennyi ta pislivoiennyi periody. *Ekonomika ta suspilstvo.*, – vyp. 51 (Traven) [Problems and prospects for attracting foreign investment in renewable energy projects in ukraine during the war and post-war periods]. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-10> (Accessed 25 March 2024).
9. Kuzmina, M. M. (2016). Reforma rynku elektroenerhii yak fundament dlia rozvytku vidnovliualnoi enerhetyky. [Electricity market reform in Ukraine]. *Pravo ta innovatsii: nauково-praktychnyi zhurnal*. № 2 (14) S. 16–21.
10. Matvieieva, Y., Kotiuk, R. (2019). Osoblyvosti provedennia enerhetychnykh reform iz

- zastosuvanniam «rozumnykh» tekhnolohii. [Features of reform of energy using «smart» technologies]. *Visnyk Sumskoho derzhavnogo universytetu. Seriiia «Ekonomika»*. № 4 S. 101–107.
11. Ministerstvo enerhetyky Ukrainy. [Ministry of Energy of Ukraine.] *Official website URL: https://mev.gov.ua/* (Accessed 19 March 2024).
 12. Palamarchuk, D. M., Palamarchuk, N. O. (2021). Enerhetychna polityka Polshchi do 2040 r.: osnovy, tsili ta kliuchovi elementy. [Energy policy of Poland until 2040: fundamentals, goals and key elements]. *Ekonomika ta suspilstvo*, – vyp. 28 (Cherven). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-32> (Accessed 28 March 2024).
 13. Pro alternatyvni dzherela enerhii. *Zakon Ukrainy vid 20.02.2003 № 555-IV* [About alternative energy sources. Law of Ukraine dated February 20, 2003 No. 555-IV] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text> (Accessed 20 March 2024).
 14. Pro enerhetychnyi balans Ukrainy. *Proekt Zakonu Ukrainy vid 06.12.2011 № 9538* [About the energy balance of Ukraine] URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/jf7cy00a?an=3> (Accessed 29 March 2024).
 15. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia pervynnoi otsinky stanu implementatsii aktiv prava Yevropeiskoho Soiuzu (acquis YeS). *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.02.2023 № 189* [On the approval of the Procedure for the initial assessment of the state of implementation of the acts of the European Union (EU acquis). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 28, 2023 No. 189] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189-2023-%D0%BF#Text> (Accessed 19 March 2024).
 16. Semetc-Orlova, I., Severetskyi, I., Kutashev, I. (2021). Osoblyvosti organizatsiynoho mekhanizmu derhavnoho upravlinnia u sferi zabezpechennia natsionalnoi bezpeky [Peculiarities of the organizational mechanism of public administration in the field of national security]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, – № 2. C. 270–280.
 17. Sobko, O. M., Smereka, S. B. (2021). Osoblyvosti normatyvno-pravovoho zabezpechennia sfery enerhozberezhennia Ukrainy [Peculiarities of regulatory and legal support in the field of energy saving in Ukraine]. *Innovatsiina ekonomika: Naukovo-vyrobnychyi zhurnal*. № 1-2 (86) S. 34–38.
 18. Ulianchenko, Y. O. (2020). Osnovni skladovi mekhanizmu derzhavnogo rehuliuвання staloho rozvytku palyvno-enerhetychnoho kompleksu Ukrainy. [The main components of the mechanism of state regulation of sustainable development of the fuel and energy complex of Ukraine]. *Demokratychnie vriaduvannia : naukovyi visnyk*. Vyp. 2(26) / za zah. red. chl.-kor. NAN Ukrainy V. S. Zahorskoho, dots. A. V. Lipentseva. Lviv : LRIDU NADU, 2020. URL : www.dv.lvivacademy.com. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.26.2020.228516>) (Accessed 19 March 2024).
 19. Chorna, O., Semenets-Orlova, I., Shyshliuk, V., Pugachov, M., & Pugachov, V. (2023). Anti-Crisis Regulation of Enterprises Through Digital Management. *Journal of Law and Sustainable Development*, 11(3), e816-e816.
 20. Shvydka, T., Lozova, A. (2022). Derzhavne rehuliuвання rynku elektrychnoi enerhii: zarubizhnyi dosvid ta perspektyvy modernizatsii vitchyznianoho zakonodavstva. [Government regulation of the electricity market: foreign experience and prospects for the modernization of domestic legislation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Seriiia: Pravo., – Tom 1 № 72 (2022) S. 197–202.